

Utjecaj pandemije na tržište rada u Republici Hrvatskoj

Čičković, Anamarija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Tourism and Rural Development in Požega / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet turizma i ruralnog razvoja u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:277:379497>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-02**

Repository / Repozitorij:

[FTRR Repository - Repository of Faculty Tourism and Rural Development Požega](#)

**FAKULTET TURIZMA I RURALNOG
RAZVOJA U POŽEGI**

ANAMARIJA ČIČKOVIĆ, 0253047491

**UTJECAJ PANDEMIJE NA TRŽIŠTE RADA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2023. godine

FAKULTET TURIZMA I RURALNOG
RAZVOJA U POŽEGI

STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ TRGOVINA

**UTJECAJ PANDEMIJE NA TRŽIŠTE RADA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA POČELA EKONOMIJE

MENTOR: doc.dr.sc. Katarina Štavlić

STUDENT: Anamarija Čičković

JMBAG studenta: 0253047491

Požega, 2023. godine

SAŽETAK

Tema završnog rada je utjecaj pandemije na tržište rada u Republici Hrvatskoj. Predmet proučavanja završnog rada je tržište rada i promjene na tržištu rada pod utjecajem pandemije COVID-19 u Republici Hrvatskoj. Predmet proučavanja završnog rada se pojašnjava kroz teorijski i analitički aspekt. Cilj rada je teorijskim okvirom objasniti osnovne pojmove vezane za tržište rada, te kroz analitički dio analizirati utjecaj pandemije COVID-19 na tržište rada u Republici Hrvatskoj u razdoblju proteklih 5 godina. Glavna karakteristika tržišta rada je promjenjiva radna snaga. Zbog emigracije stanovništva mijenja se struktura radne snage, smanjuje se ponuda rada, ali povećava se potražnja za kvalitetnom radnom snagom. Posljedica djelovanja navedenih procesa je pojava privremene nezaposlenosti, te strukturalna neusklađenost ponude i potražnje. Osim navedenih čimbenika, na promjene u ponudi i potražnji na tržištu rada utjecala je i pandemija COVID-19. Tijekom pandemije došlo je do otpuštanje radne snage, mortaliteta stanovništva, smanjeni su i ponuda i potražnja za radom, te se ponovno tržište rada dovodi u ravnotežu.

Ključne riječi: pandemija, tržište rada, zaposlenost, nezaposlenost, radna snaga

SUMMARY

The topic of the final paper is the impact of the pandemic on the labor market in the Republic of Croatia. The subject of the study of the final paper is the labor market and changes in the labor market under the influence of the COVID-19 pandemic in the Republic of Croatia. The subject of study of the final paper is explained through the theoretical and analytical aspects. The aim of the paper is to explain the basic terms related to the labor market with a theoretical framework, and through the analytical part to analyze the impact of the COVID-19 pandemic on the labor market in the Republic of Croatia in the period of the past 5 years. The main characteristic of the labor market is the changing labor force. Due to the emigration of the population, the structure of the labor force is changing, the supply of labor is decreasing, but the demand for quality labor is increasing. The consequence of the aforementioned processes is the emergence of temporary unemployment and a structural mismatch between supply and demand. In addition to the aforementioned factors, the changes in supply and demand on the labor market were also affected by the COVID-19 pandemic. During the pandemic, the

workforce was laid off, the population died, the supply and demand for labor decreased, and the labor market is brought back into balance.

Keywords: pandemic, labor market, employment, unemployment, workforce

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJAM I OBILJEŽJA TRŽIŠTA RADA	2
2.1. Razvoj i specifičnost tržišta rada	2
2.2. Ekonomska struktura aktivnog stanovništva	3
2.3. Radna snaga, zaposlenost i nezaposlenost.....	5
2.4. Ponuda i potražnja na tržištu rada	7
2.5. Čimbenici utjecaja promjena na tržištu rada.....	8
3. PANDEMIJA KAO ČIMBENIK PROMJENA NA TRŽIŠTU RADA.....	10
4. ANALIZA UTJECAJA PANDEMIJE NA TRŽIŠTE RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	10
5. ZAKLJUČAK	20
6. LITERATURA	21

1. UVOD

U prvom poglavlju opisuje se *razvoj i specifičnost tržišta*, daje se razvoj pojma tržišta i povijesni pregled od 18. stoljeća do danas. Preko Adamove „nevidljive ruke“ i slobode tržišta i nemiješanje države u gospodarstvo, pa sve do Keynesove ekonomske teorije 20. stoljeća. Gdje pretpostavlja da svi tržišni sudionici raspolažu adekvatnim znanjima o gospodarstvu i ekonomskoj politici.

Drugom poglavlju, objašnjava se *ekonomska struktura tržišta* gdje se opisuje koje osobe se smatraju aktivnim stanovništvom, opisuje se radna snaga, nezaposlenost i zaposlenost. Opisuje se metode za prikupljanje podataka nezaposlenosti i zaposlenosti. Objašnjava tko su prodavatelji, a tko kupci na tržištu rada.

U trećem poglavlju opisuje se što je *pandemija* i kako je uzrokovala promjene na tržištu rada i ostale čimbenike koji utječu na promjene na tržištu rada.

Četvrto poglavlje, opisuje i analizira promjene na tržištu rada. Prikazuje statistički pregled po Županijama u Republici Hrvatskoj i sektore prema NKD 2007. U tom poglavlju podaci su prikupljeni u Državnom zavodu za statistiku i Hrvatskoj gospodarskoj komori.

Zadnji dio rada je zaključak, u kojem se donose zaključci kako je pandemija utjecala na tržište rada u Republici Hrvatskoj.

2. POJAM I OBILJEŽJA TRŽIŠTA RADA

Tržište rada upravljaju sile ponude i potražnje koje određuju ravnotežnu cijenu i razinu zaposlenosti. Analiza ponude i potražnje na tržištu rada ima zadatak objasniti i razlučiti čimbenike koji utječu na njihovo formiranje i kretanje. Funkcija ponude ima tendenciju ulazne putanje, a funkcija potražnje ima tendenciju silazne putanje. Točka u kojoj se te dvije funkcije presijecaju naziva se ravnotežna točka i u toj točki količina potražnje za radom je jednaka količini ponude za radom. Tržište rada „obilježava niska stopa ekonomske aktivnosti i zaposlenosti, promjene u sektorskoj strukturi radne snage te rastuća nezaposlenost. Hrvatska se već godinama suočava s visokom nezaposlenošću mladih te sve većim udjelom obeshrabrenih radnika“ (Obadić, Tica, 2016: 203).

2.1. Razvoj i specifičnost tržišta rada

„Tržište rada označava ponudu radnika i potražnju za radnicima, postupak pronalaženja zaposlenja, zapošljavanje, napredovanje otkaze, čekanje na posao, konkurenciju u traženju posla samome poslu te uspostavljanje ravnotežne razine nadnica na tome tržištu“ (Obadić, Tica 2016: 204-205).

Adam Smith je 1776. godine u svom djelu Bogatstvo naroda postavio temelj ekonomske zakonitosti poput nevidljive ruke tržišta, tržište slobode i nemiješanja države u gospodarstvo. Osim Smitha, sljedeća važna klasična ekonomska teorija je tzv. Sayov zakon, koji dobio ime od francuskog ekonomista Jean – Baptisu Saya. Prema njegovom zakonu ponuda stvara vlastitu potražnju, odnosno agregatna potražnja biti jednaka agregatnoj ponudi, a time i u ravnoteži. Neoklasična ekonomska teorija je dominirala 1870. i sve do ranih 1930. godine. Neoklasična škola u sebi obuhvaća različite varijante, poput Marshallove sinteze, ekonomske ponude, ekonomike racionalnog očekivanja, Walrasovog zakona... za razliku od klasične škole, priznaju da tržišni mehanizam ima neke nedostatke (poput monopola) koje država uz pomoć ekonomske politike može otkloniti. Zastupaju matematičko i grafičko objašnjavanje ekonomski pojava te ih se smatra tvorcima prve teorije ponude i potražnje i zakona tržišta. Nova klasična ekonomija predstavlja redefiniranu neo klasičnu teoriju, razvila se tijekom 1970. godina kada su po prvi put dovedena u pitanje neke pretpostavke keynesijanske ekonomske teorije. Pri objašnjavanju makroekonomskih problema koristi se uz zadržane neoklasične teorije, mikroekonomskom pretpostavkom o racionalnom ponašanju i očekivanju pojedinaca, odnosno gospodarskih

subjekata i potrošača. Pretpostavka je da svi tržišni sudionici raspolažu adekvatnim znanjima o gospodarstvu i ekonomskoj politici (Jeleč Raguž 2020: 112, 114, 115).

Prema Zakonu o radu, „radnik se definira kao fizička osoba koja u radnom odnosu obavlja određene poslove za poslodavca, dok se poslodavac definira kao fizička ili pravna osoba koja zapošljava radnika i za koju radnik u radnom odnosu obavlja određene poslove“ (Zakon o radu, url).

2.2. Ekonomska struktura aktivnog stanovništva

Radna snaga i radno aktivno stanovništvo je osnova generiranja radnih mjesta i gospodarskog rasta i razvoja. Radna snaga se izračuna na način da od ukupno aktivnog stanovništva izdvojimo sve one koji nisu u radnoj upisanoj dobi (mlađi od 15 godina ili stariji od 65). Tada dobijemo broj osoba potencijalno raspoloživih za zapošljavanje odnosno radno sposobno stanovništvo. U kategoriji radno sposobno stanovništvo ubrajaju se i osobe zaposlene u oružanim snagama, zatvorenici i dr., a ako njih izdvojimo dobit ćemo potencijalne radne resurse. Među njima nalaze se i osobe koje žele posao, raspoložive su za rad, ali ne rade i ne traže posao jer misle da ga ne mogu naći, tj. čine neiskorišteni radni resurs te se smatraju obeshrabrenim radnicima (Obadić, Tica, 2016: 206). Radna snaga ili ekonomski aktivno stanovništvo predstavlja zbroj zaposlenih i nezaposlenih osoba. Zaposlene su osobe koje u danome trenutku ili promatranom razdoblju imaju posao, dok su nezaposleni osobe koje nemaju posao, ali aktivno traže posao.

Među najvažniji relativni pokazatelji tržišta rada ubrajaju se: Stopa ekonomske aktivnosti – predstavlja postotni udio aktivnog stanovništva (radne snage) u radnom sposobnom stanovništvu. Njome se nastoji prikazati koliki dio radnog sposobnog stanovništva je aktivno na tržištu rada; Stopa nezaposlenosti – definira se kao omjer broja nezaposlenosti i aktivnog stanovništva. „Ona oslikava stanje gospodarstva, uspješnost gospodarske politike, te je mjerilo težine socijalnih teškoća i razlika u društvu. Ipak, ona ne govori ništa o trajanju nezaposlenosti, a njen glavni nedostatak je ograničenje samog koncepta radne snage na kojem se zasniva“ (Obadić, Tica, 2016: 206).

2.3. Radna snaga, zaposlenost i nezaposlenost

Radna snaga uključuje sve osobe (15-65 godina muškarci i žene) koje ili rade ili aktivno traže posao. Radna snaga predstavlja čimbenik proizvodnje. Kako raste raspoloživa radna snaga, tako i rastu i proizvodne mogućnosti. Pomicanjem krivulje proizvodnih mogućnosti udesno dolazi do gospodarskog rasta. U Republici Hrvatskoj stalan problem zbog premalog udjela radne snage u ukupnom broju stanovnika. Ukupna niska stopa zaposlenosti ukazuje na prisutnost obeshrabrenih radnika, a i na smanjenje broja radne snage uslijed smanjenja broja stanovnika. Pad apsolutnog broja zaposlenih je posljedica stanja na tržištu rada, tržištu roba i usluga, ali je isto posljedica demografskih kretanja (pad nataliteta, negativan prirodni priraštaj, negativan migracijski saldo, starenje stanovništva) (Jeleč Raguž, 2020: 67, 68).

Nezaposlenost se može definirati kao broj odraslih osoba koji nemaju zaposlenje, raspoložive su za rad, a koje žele raditi, što dokazuje aktivnim traženjem posla. Aktivno tražiti posao znači da se nezaposlene osobe redovito prijavljuju službenom zavodu za zapošljavanje i obavljaju sve obveze koje su zakonski dužne obavljati. Nezaposleni su dio radne snage neke zemlje tj. dio radnog sposobnog stanovništva u dobi najčešće od 15. do 65. godina.

Postoje četiri kategorije radnika koje ubrajaju se u nezaposlene, to su oni radnici koji odbijaju posao zbog niskih plaća ili ne sviđaju im se uvjeti koja neki poslodavac traži, kao npr. uvjeti rada, radno vrijeme, udaljenost od radnog mjesta do prebivališta. Postoje radnici koji rade na crno, jer ih poslodavac nije prijavio ili zbog toga što primaju naknadu s biroa pa sa strane zarađuju novac u ne potpunom radnom vremenu. Takvi radnici se ne bi trebali smatrati nezaposlenima jer ih ima više od osoba koja aktivno traže posao.

Nezaposlenost se može podijeliti u tri skupine, a to su:

- Ciklička nezaposlenost je ona nezaposlenost koja je uvjetovana postojanjem poslovnih ciklusa, a vezana je obično uz malu potražnju za radom koja je rezultat nedostatka potražnje tržišnih roba. Ona čak i postoji u vrhu poslovnog ciklusa. Potrebno je napomenuti da stopa nezaposlenosti u vrhu poslovnog ciklusa izrazito mala, što indicira da privreda funkcionira u tzv. stanju negativne cikličke nezaposlenosti ili prekomjerne zaposlenosti.
- Frikcijska nezaposlenost je privremena ili tranzitorna nezaposlenost koja nastaje zbog napuštanja starog posla i traženja novog. Unutar kategorije frikcijske nezaposlenosti moguće je izdvojiti posebnu kategoriju nezaposlenosti, a to je sezonska nezaposlenost. Riječ je o nezaposlenosti koja je povezana sa sezonskim mijenjanjem uvjeta zapošljavanja tijekom jedne godine.

- Strukturna nezaposlenost je ona nezaposlenost koja je uvjetovana nepodudaranjem između vještina i znanja osoba koje traže posao i zahtjeva raspoloživih poslova na određenoj lokaciji.

Takvo nepodudaranje često je uvjetovano tehnološkim promjenama, te promjene dovode do nezaposlenosti zbog toga što je potrebno određeno vrijeme da bi zaposleni radnici stekli nova znanja i vještine.

Troškovi nezaposlenosti dijele se na:

- Makroekonomske troškove – gubitak outputa i dohotka, ekonomski gledano nezaposlenost najprije znači gubitak radne snage kao čimbenika proizvodnje, a zatim i kao aktivnog potrošača zbog lišene kupovne moći. Arthur M. Okun poznati američki ekonomist kvalificirao je relaciju između outputa i stope nezaposlenosti. Procijenio je da porast stope nezaposlenosti za 1% uzrokuje gubitak realnog outputa od 2% u odnosu na potencijalni. Svako smanjenje stope nezaposlenosti za 1% doprinosi rastu outputa (tj. stope rasta realnost BDP-a i promjene stope nezaposlenosti). Taj odnos je poznat u makroekonomskoj literaturi kao Okunov zakon.
- Javni troškovi, uzrokuju različite oblike financijske potpore zbog privremene nezaposlenosti. Povećanje nezaposlenosti znači veće izdatke u obliku naknade za nezaposlenost, socijalne pomoći i troškove otvaranja novih radnih mjesta. Mikroekonomski troškovi, postoje brojne empirijske studije koje su dokazale da je nezaposlenost povezana s mnogim psihološkim i socijalnim problemima od kojih se istječe porast raznih kriminalni djela, zdravstveni problemi, razvodi brakova, porast broja samoubojstva i siromaštvo (Jeleč Raguž, 2020: 69, 73-77).

Osim tih vrsta nezaposlenosti postoji još i prirodna nezaposlenost koja predstavlja onu nezaposlenost koja teži privreda u dugoročnom vremenskom razdoblju. Ostvaruje se kao tržište rada savršenog-konkurentskog tipa u ravnoteži. Na razini prirodne nezaposlenosti aktualna razina cijena je jednaka očekivanoj razini cijena. Pojam prirodne nezaposlenosti su uveli u makroekonomskoj literaturi, nobelovci Milton Friedman i Edmund Phelps, u drugoj polovici 1960.-tih godina.

Zaposlenost je statistički određeniji i objektivniji koncept od nezaposlenosti jer ju je lakše definirati i mjeriti. Stopa zaposlenosti je postotni udio zaposlenih u radno sposobno stanovništvu. Metode za prikupljanja podataka o kretanju nezaposlenosti i zaposlenosti su: Administrativni izvori, to su podaci o zaposlenosti i nezaposlenosti koji se prikupljaju redovitim

statističkim istraživanjima; i podaci iz ankete o radnoj snazi (ARS), ta se metoda prvi put provela u RH 1996. godine, provodi ju Državni zavod za statistiku (DZS), a njena metodologija usklađena je s pravilima i uputama. Registrirani podaci prikupljaju se administrativni putem, redovitim statističkim istraživanjima. Podaci o zaposlenim osobama prikupljaju se putem evidencija DZS, dok se o nezaposlenim osobama prikupljaju temeljem evidencije uredu Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ) (Obadić, Tica, 2016: 207).

Anketa o radnoj snazi mjeri ekonomsku aktivnost stanovništva u kratkom razdoblju promatranja od tjedan dana. Anketa o radnoj snazi je najopsežnija anketa o obilježjima tržišta rada provedena na uzroku kućanstva u Republici Hrvatskoj. Njen je cilj prikupiti podatke stanju i promjenama na tržištu rada u Hrvatskoj, tj. o veličini, strukturi i obilježjima aktivnog i neaktivnog stanovništva (Jeleč Raguž, 2020: 70, 71).

2.4. Ponuda i potražnja na tržištu rada

U svakoj tržišnoj transakciji postoji kupac i prodavatelj. Prodavatelj se nalazi na strani ponude, a kupac na strani potražnje. Osobito značenje u makroekonomskoj analizi pridaje se modelu agregatne ponude i agregatne potražnje koji nam daje bolji uvid u ponašanje gospodarstva kao cjeline. Model agregatne ponude i agregatne potražnje je analitički okvir koji omogućava razumijevanje utjecaja brojnih ekonomskih i neekonomskih varijabli i njihovih simultanih interakcija na ponašanje nekog gospodarstva, odnosno agregatnog outputa i razine cijena (Jeleč Raguž, 2020: 94).

Agregatna potražnja je pojam kojim opisuje odnos agregatne potraživane količine roba i usluga i prosječne razine cijena. Agregatna potražnja se sastoji od količine roba i usluga koje potražuju kućanstva, poduzeća, država te inostranstvo. Agregatna potražnja jednaka je sumi osobne potrošnje, investicija, državne potrošnje i neto izvoza. Agregatna potražnja se može grafički prikazati krivuljom agregatne potražnje, krivulja ukazuje na onu količinu dobara i usluga koju kućanstva žele kupovati pri različitim razina cijena (Jeleč Raguž, 2020: 95).

Agregatna ponuda je pojam koji se koristi opisivanje odnosa između ponuđene količine dobara i usluga i prosječne razine cijena. Agregatna ponuda je količina realnog BDP-a koju su proizvođači voljni ponuditi pri različitim cijenama. Veličina agregatne ponude ovisi o raspoloživim proizvodnim resursima i produktivnosti te o cijenama koje proizvođači očekuju da će primiti. Agregatna ponuda se može grafički prikazati pomoću krivulje agregatne ponude, ona prikazuje odnos između ponuđene količine realnog BDP-a i prosječne razine cijena (Jeleč Raguž, 2020: 98).

2.5. Čimbenici utjecaja promjena na tržištu rada

Pojam stanovništva i njegova česta istoznačnica populacija, podrazumijeva specifičan skup osoba u kojem svaka od njih sudjeluje sa svojim posebnim obilježjima, koja čine osnovu na kojoj se formira strukture stanovništva. Glavna područja istraživanja populacijskih studija su dinamika populacije, plodnosti i obitelj, zdravlje, starenje i mortalitet, ali i proučavanje ljudskog kapitala i tržišta rada. U prirodno kretanje spada natalitet, što označava broj rođenih osobama na nekom mjestu u određenom vremenu; i mortalitet, to je broj umrlih osoba na nekom mjestu u određenom vremenu (Obadić, Tica, 2016: 166).

Migracija je uz prirodno kretanje stanovništva glavna odrednica broja stanovnika na nekom području. Čimbenici koji utječu na migraciju su prirodni čimbenici (npr. razne epidemije, vremenske nepogode, katastrofe), društvene čimbenike (npr. ratovi, politička nestabilnost, vjerske nestrpljivosti), ekonomski čimbenici (npr. glad, siromaštvo, mogućnost boljeg zaposlenja, stjecanje većeg dohotka) (Obadić, Tica, 2016: 175).

Demografsko starenje stanovništva, ogledava se brojnim već analiziranim pokazateljima rastućem udjelu stanovništva u dobnoj skupini 65 i više godina starosti, iznimno malom i opadajućem udjelu stanovništva do 14 godina, rastućoj prosječnoj starosti ukupnog stanovništva, te rastućoj i iznimno visokoj vrijednosti indeksa starenja (Obadić, Tica, 2016: 188).

„Evidentiranu demografsku oskudnost hrvatskoga ljudskog kapitala valja promotriti u kontekstu tržišnih gibanja i dinamike tržišta rada. Trendovi dugotrajnih i visokih stopa nezaposlenosti praćeni su teško ekonomski objašnjivim pokazateljima participacije radne snage. Suprotno ekonomijama sličnih performansi i usporedive razine dohotka, Hrvatska pokazuje izrazito niski stupanj participacije radne snage. Pored problema tranzicije iz planskog u tržišno gospodarstvo okruženje, neučinkovitoj alokaciji rada i visokoj nezaposlenosti doprinijeli su i doktrinarni prijepori u kojima je dominirala neoklasična paradigma po kojoj su troškovi radne snage izdaci koje kao i sve druge u tržišnom privređivanju valja minimizirati“ (Obadić, Tica, 2016: 188).

Čimbenici koji utječu na potražnju na tržištu rada su: Porezi i transferna plaćanja - smanjenje poreza kao i rast transfernih plaćanja povećava raspoloživi dohodak kućanstva; Količina novca - povećanjem novca dovodi i do povećanja osobne potrošnje, a i time potražnju za poslom; Kamatna stopa - smanjenje kamatne stope vodi do povećanja investicija potrošnje (jeftiniji zajmovi), kao i smanjuje interes kućanstava za štednjom te posljedično povećava i

osobnu potrošnju; Bruto domaći dohodak – povećanje domaćeg dohotka utječe na rast raspoloživog dohotka kućanstva, čime raste osobna potrošnja; Očekivanja – očekivanja radnika na porast dohotka u bliskoj budućnosti, očekivanja radnika za bolje uvjete na poslu (Jeleč Raguž 2020: 97).

Čimbenici koji utječu na ponudu na tržištu rada: Veličina radne snage – povećanjem radne snage dovodi do smanjenje radnih mjesta i veće troškove; Kvaliteta radne snage – odnosi se na produktivne sposobnosti pojedinca, odnosno na znanje, vještine i iskustvo; Prirodni resursi – otkriće novih sirovina i njihova jednostavnija eksploatacija smanjuje troškove njihovih korištenja i povećava output; Tehnološki proces – dovođenje tehnologije u proizvodnju dovodi do smanjenja radnih mjesta; Institucionalno – regulativno okruženje – politika koju provode nositelji zakonodavne, izvršne, sudske i monetarne vlasti direktno utječe na uvjete unutar koji posluju poduzeća (Jeleč Raguž, 2020: 101).

3. PANDEMIJA KAO ČIMBENIK PROMJENA NA TRŽIŠTU RADA

Osim čimbenika koji utječu na potražnju za radom i ponudu za radom, javlja se i još pandemija kao čimbenik promjene na tržištu rada.

Pandemija, poznata kao i COVID – 19 je uzrokovala velike promjene na tržištu rada. COVID – 19 je virusna bolest kojom je manje od polovice stanovnika Republike Hrvatske oboljelo. U Hrvatskoj COVID – 19 se pojavio 25.02.2020. godine u Zagrebu, zbog toga mnogi ljudi su izgubili posao i primanja. Pojava i širenje COVID – 19 dovelo je poduzetnike da promjene način i mjesto rada, zbog toga je većina radnika radilo od kuće. Kako se virus nastavio širiti, neki poslodavci su bili prisiljeni zbog privatnih tvrtki nastaviti raditi uz mjere opreza kao što su nošenje maske za lice (medicinske maske za lice), nošenje jednokratnih rukavica ili korištenje dezinfekcijskih sredstava za ruke. Osim toga poslodavci su morali odvojiti radnike od drugih radnika najmanje 1 metar, trebali su dezinficirati radna mjesta. Svaki radnik koji je obolio od COVID – 19 morao je ostati u svome domu 2 tjedna kako ne bi prenio virus na druge radnike. U ožujku 2020. godine dogodila se prvo zatvaranje cestovnog prometa, tj. ljudi nisu smjeli napuštati grad u kojem žive ili mjesto u kojem borave. Jedini koji su mogli ići u drugi grad su trebali tražiti dopust od Ministarstva, a to su doktori, medicinske sestre i tehničari, vojska, policija, službenici koji rade u zatvorima i dobavljači prehrambenih proizvoda i sl. Pred kraj travnja je došlo do prestanka zabrane o napuštanju prebivališta. Zbog virusa znanstvenici su počeli istraživati lijek protiv virusa. Ljudi su se počeli masovno cijepiti kako bi spriječili širenje virusa i kako bi se život vratio u normalu. Vlada je donijela nove mjere da se svi građani cijepe, posebice starije stanovništvo, i zbog toga su se počela otvarati radna mjesta i nezaposlenost se smanjila. U svibnju 2023. godine je proglašen kraj pandemije.

4. ANALIZA UTJECAJA PANDEMIJE NA TRŽIŠTE RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U ovom dijelu će se pojasniti utjecaj pandemije na tržište rada u Republici Hrvatskoj kroz analizu dostupnih statističkih podataka o različitim makroekonomskim pokazateljima vezanim uz tržište rada.

Prema podacima Državnog zavoda za zapošljavanje može se u tablici 1. vidjeti kako se nezaposlenost mijenjala prije i tijekom pandemije. U tablici 1. prikazani su podaci o nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj po županijama u razdoblju od 2019. do 2022. godine.

Tablica 1. Broj nezaposlenih osoba u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2019. do 2022. godine, po županijama

Redni broj	Županija	2019.	2020.	2021.	2022.
1.	Zagrebačka	5.582	6.629	6.267	5.094
2.	Krapinsko – zagorska	2.322	2.670	2.387	1.993
3.	Sisačko – moslavačka	8.875	9.251	7.845	6.782
4.	Karlovačka	3.342	3.717	3.013	2.517
5.	Varaždinska	2.542	2.950	2.462	2.166
6.	Koprivničko – križevačka	1.939	2.239	2.002	1.820
7.	Bjelovarsko – bilogorska	4.201	4.568	3.742	3.433
8.	Primorsko – goranska	6.704	8.617	8.416	6.650

9.	Ličko – senjska	1.704	1.982	1.672	1.448
10.	Virovitičko – podravska	4.332	4.706	4.143	3.862
11.	Požeško – slavonska	2.389	2.872	2.431	2.347
12.	Brodsko – posavska	5.820	6.732	6.563	5.923
13.	Zadarska	4.095	4.954	4.017	3.424
14.	Osječko – baranjska	16.193	17.369	16.043	14.597
15.	Šibensko – kninska	3.944	4.902	4.343	3.900
16.	Vukovarsko – srijemska	6.642	7.606	6.651	6.033
17.	Splitsko – dalmatinska	21.562	25.692	25.136	21.166
18.	Istarska	3.819	5.767	4.412	3.016
19.	Dubrovačko – neretvanska	4.575	6.355	5.353	4.530
20.	Međimurska	2.111	2.435	2.151	1.973
21.	Grad Zagreb	15.957	18.902	17.767	13.454
Ukupno		128.650	150.824	136.816	116.127

Izvor: izrada autorice prema Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2023, url

Tablica 1. prikazuje nezaposlenost po županijama u RH. Prije pandemije možemo vidjeti da je ukupna nezaposlenost iznosila 128.650 osoba. Vidljiv je porast broja nezaposlenih na početku pandemije za 14,7%, zbog toga jer su ljudi dobivali masovno otkaze zbog pandemije. Tijekom 2021. i 2022. godine, brojka nezaposlenih je krenula padati, to je razlog jer je pandemija ukinuta i ljudi su se vraćali na svoje poslove ili su našli druge. U Osječko – baranjskoj županiji, koja je najveća županija u regiji Slavoniji, prisutna je nezaposlenost veća od ostalih županija regije Slavonije, zbog emigracije radno sposobnog stanovništva. Dok Ličko – senjska županija, iako je manja od ostalih županija po broju stanovnika, ima najmanju nezaposlenost, jer je u toj županiji najviše umirovljenika i starijeg stanovništva. Tijekom sezone, gdje najviše turisti posjećuju gradove u Istarskoj županiji 2019. godine bilo je 3,5% nezaposlenosti od ukupne nezaposlenosti RH. Na početku pandemije 2020. godine Istarska županija je u odnosu na ukupnu nezaposlenost imala 3,8 % nezaposlenih osoba, što znači da iako je bila pandemija i ljudi su dobivali otkaze, bile su zatvorene granice, turizam je bio na gubitku, može se reći da je Istarska županija imala manju nezaposlenost nego ostale županije.

U tablici 2. su prikazani makroekonomski indikatori koji utječu na tržište rada. U toj tablici možemo vidjeti kako se mijenjao broj stanovnika, BDP, stopa nezaposlenosti i zaposlenosti prije i tijekom pandemije u Republici Hrvatskoj.

Tablica 2. Makroekonomski indikatori u RH u razdoblju 2019. – 2022. godine

R.br.	Makroekonomski indikatori	2019.	2020.	2021.	2022.
1.	Broj stanovnika (u mil.)	4,065	4,048	3,879	3,854
2.	BDP u € (u mil.)	54.784	50.477	58.244	66.943
3.	BDP – realna godišnja stopa promjene (u %)	3,4	-8,5	13,1	6,2
4.	Stopa nezaposlenosti (stanovništvo starije od 15 godina)	6,6	7,5	7,6	7,00
5.	Stopa zaposlenosti (stanovništvo starije od 15 godina)	47,7	47,2	47,8	48,7

Izvor: izrada autorice prema Hrvatska Narodna Banka, 2023, url

U RH je vidljiv kontinuirani pad broja stanovnika. Broj stanovnika u RH tijekom pandemije 2020. – 2022. godine u odnosu na 2019. krenuo je padati zbog smrtnosti stanovništva koje je COVID – 19 prouzročivao, ali i zbog nastavka negativnih migracija. BDP u Republici Hrvatskoj je prije pandemije 2019. godine iznosio 54. 784 mil. €, a 2020. godine se smanjio za 4.307 milijuna €. Tijekom 2022. je porastao za 7.767 i nastavio je rasti u 2023. godini. Dok je stopa realnog BDP-a bila 2019. 3,4 %, u 2020. godini se dogodio snažan pad gospodarskih aktivnosti i stoka realnog BDP-a je iznosila – 8,5 %. Stopa realnog BDP-a je u 2021. godini porasla na 13,1% i opet je došlo do pada u 2022. godini za 6,9%. Te promjene BDP-a su rezultirale smanjenjem osobne potrošnje, povećanjem državne potrošnje, smanjenjem izvoza i uvoza, te smanjenjem investicija. Stopa nezaposlenosti je prije pandemije bila 6,6 % i krenula je rasti za 0,9 % na početku pandemije, dok je krajem pandemije pala za 0,6 %. Iako prema tablici 2. možemo vidjeti da stopa zaposlenosti nije se previše mijenjala u odnosu na broj stanovnika RH, možemo zaključiti da, zbog velikog broja umirovljenika, velikog broja smrtnosti stanovništva tijekom pandemije i velikog broja emigracije stanovništva da još uvijek ispod 50% udio zaposlenih osoba u radnoj snazi.

Tablica 3. prikazuje radno sposobno stanovništvo i njihovu stope u RH. U tablici su opisana radna snaga i njihove brojke kako su se mijenjale prije i tijekom pandemije.

Tablica 3. Radno sposobno stanovništvo prema aktivnosti u RH u razdoblju 2019.- 2021. godine

R. br.	Opis	2018.	2019.	2020.	2021.
1.	Radno sposobno stanovništvo (15+)	3 531	3 519	3 512	3 508
2.	Aktivno stanovništvo	1 807	1 798	1 792	1 816
3.	Zaposleni	1 655	1 679	1 657	1 678
4.	Nezaposleni	152	119	135	138
5.	Neaktivno stanovništvo (15+)	1 724	1 721	1 720	1 692
6.	Stopa aktivnosti	51,2	51,1	51,0	51,8
7.	Stopa zaposlenosti	46,9	47,7	47,2	47,8
8.	Stopa nezaposlenosti	8,4	6,6	7,5	7,6

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2023, url

U tablici 3. možemo vidjeti da je broj aktivnog stanovništva prije pandemije iznosio 1 807 000 osoba u 2018., a u 2019. godini je iznosilo 1 798 000 osoba. Vidljivo je smanjenje od 1 %, zbog utjecaja pandemije, jer je došlo do mortaliteta stanovništva i poslodavci su davali otkaze svojim radnicima. To je izazvalo paniku i ljudi su prestali tražiti aktivno posao. Stopa aktivnosti se nije značajnije mijenjala. U 2020. godini je vidljivo smanjenje stope zaposlenosti, te ponovni rast u odnosu na razdoblje prije pandemije. Potencijalno se može zaključiti da u Republici Hrvatskoj nedostaje dodatne zaposlene radne snage, jer uslijed starenja i smanjenja broja stanovnika, tržište rada bi se moglo suočiti sa padom broja radne snage i stope zaposlenosti.

Prema podacima Državnog zavodu za statistiku u tablici 4 su prikazani podaci o školskoj spremi zaposlenih, nezaposlenih i neaktivnih osoba.

Tablica 4. Struktura radno sposobnog stanovništva prema školskoj spremi u RH u razdoblju 2018. – 2021- godine

Opis	Zaposleni				Nezaposleni				Neaktivni			
	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.
Nezavršena osnovna škola	0,8	0,7	0,6	0,4	-	-	-	-	12,1	11,8	10,3	9,0
Osnovna škola	7,0	7,0	6,4	6,5	9,9	10,3	8,9	9,4	30,0	29,4	29,6	28,9
Srednja stručna sprema	59,3	60,1	60,5	60,9	63,3	62,9	66,6	68,7	39,6	40,3	41,2	42,7
Gimnazija	3,2	3,2	2,8	3,0	5,0	-	-	-	6,5	6,8	6,8	6,9
Visoko obrazovanje	29,6	29,1	29,7	29,1	20,6	22,8	20,7	18,2	11,8	11,7	12,1	12,5

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2023, url

Prema prikazanim podacima u tablici 4. vidljivo je da nije bilo većih promjena u strukturi zaposlenih i nezaposlenih osoba s obzirom na završenu stručnu sprema. Najveći udio zaposlenih, nezaposlenih i neaktivnih osoba ima završenu srednju stručnu sprema, dok ih je najmanje sa nezavršenom osnovnom školom. Kod neaktivnih osoba je veći broj onih sa završenom osnovnom školom u odnosu na zaposlene i nezaposlene, što je možda i jedan od razloga njihove neaktivnosti.

U tablici 5. možemo vidjeti kako su se mijenjale neto i bruto plaće u RH prije i tijekom pandemije. „Na rast plaća posljednjih su godina utjecali pozitivni trendovi poput članstva Hrvatske u EU, kontinuitet poreznih promjena usmjerenih na smanjenje troška rada i povećanje raspoloživog dohotka, povećanja iznosa minimalne plaće, povećanja plaća u državnim i javnim službama te pritiska koji na rast plaća vrši manjak radne snage u turizmu, građevinarstvu i ostalim uslužnim djelatnostima“ (TEB, 2021, url).

Tablica 5. Prosječna isplaćena mjesečna neto i bruto plaća (kn) u RH u razdoblju 2017. – 2020. godine

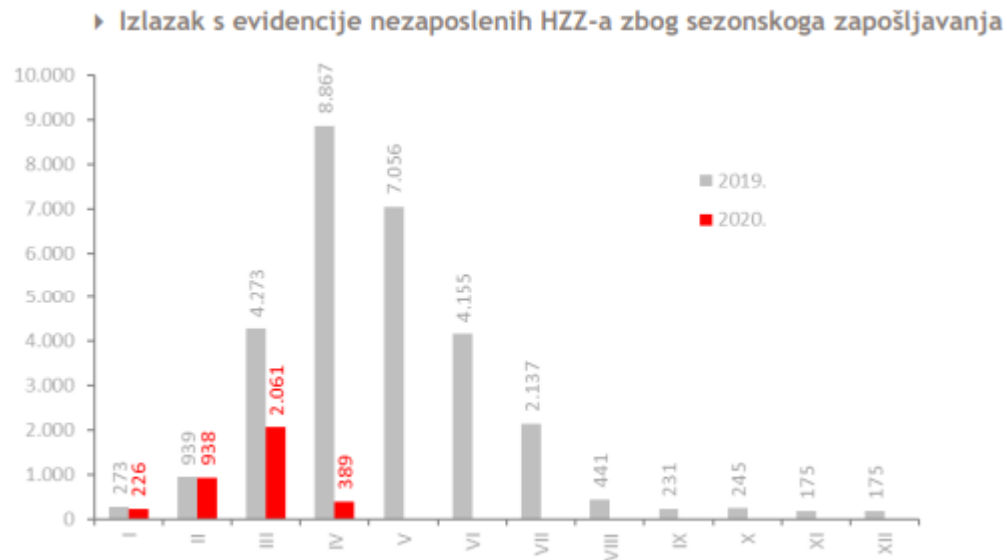
Godina	Neto plaća	Bruto plaća
2017.	5 985	8 055
2018.	6 242	8 469
2019.	6 582	8 993
2020.	6 763	9 216

Izvor: TEB poslovno savjetovanje, 2021, url

Prosječna neto plaća isplaćena za razdoblje od 2017. godine povećavala se za 300 kn svake godine do 2020. godine. Najveću prosječnu neto plaću imaju zaposleni u opskrbi za električnom energijom, plinom i parom, dok u uslužnim djelatnostima imaju najmanju prosječnu neto plaću. Bruto plaća je 2017. godine iznosila 8 055 i sve do 2020. godine je porasla za oko 1 200 kn.

Grafikon 1. prikazuje radnu snagu koja je napustila svoj posao kako bi otišla raditi na sezonske poslove.

Grafikon 1. Izlazak s evidencije nezaposlenih HZZ-a zbog sezonskog zapošljavanja u RH po mjesecima u 2020. godini

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2020, url

Prema prikazanim podacima u grafikonu 1. vidljivo je da je početkom pandemije, u 2020. godini, došlo do smanjene potražnje za sezonskim radnicima i do izostanka normalnog sezonskog zapošljavanja. Do navedenog je došlo uslijed uvjeta stroge karantene, kada su mnoge tvrtke počele smanjivati broj zaposlenih te je nastao veći, za to doba godine neuobičajen, pritisak na burzu. (HGK, 2020, url).

Zbog prekida radnih odnosa, brojke nezaposlenosti su krenule rasti i to je vidljivo iz podataka u grafikonu 2.

Grafikon 2. Dnevne promjene broja nezaposlenih i broj ulaska u nezaposlenost zbog prekida radnog odnosa od 16. ožujka do 13. svibnja 2020. godine u RH

Izvor: HZZ; obrada: HGK

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2020, url

Utjecaj pandemije na tržište rada može se možda najbolje vidjeti na sljedećem grafikonu kroz prikaz broja nezaposlenih koji su uslijed prestanka radnog odnosa evidentirani u sustav HZZ-a. „Početkom svibnja vidljivo je da su se kretanja na tržištu rada promijenila prema pozitivnijima u odnosu na travanj, odnosno prekinuo se ustrajan negativan niz svakodnevnoga rasta broja nezaposlenih. To je vidljivo gotovo odmah nakon ublažavanja ograničenja poslovanja i kretanja odnosno djelomično postupno vraćanje poslovne aktivnosti odmah je pozitivno utjecalo na tržište rada. Naime, počeli su se sporadično pojavljivati dani kada se bilježi dnevni pad nezaposlenih (5., 7., 12. i 13. svibnja) na temelju znatno manjega broja ulazaka na evidenciju izravno iz radnoga odnosa te snažnijega broja izlazaka zbog zapošljavanja (na što je djelomično vjerojatno utjecalo i vraćanje zaposlenih koji su bili otpušteni u ožujku nakon drugog paketa mjera Vlade, prema navodima HZZ-a takvih je bilo oko 3 tisuće). Pritom je zapošljavanje bilo najveće u djelatnostima smještaja i ugostiteljstva, trgovini, prerađivačkoj industriji i građevinarstvu“ (HGK, 2021, url).

Komparacija stope nezaposlenosti u RH u odnosu na ostale europske zemlje prikazana je u grafikonu 3.

Grafikon 3. Stopa nezaposlenosti u 2019. - 2021. godini u EU, prognoze Europske komisije

► Stopa nezaposlenosti u 2020. i 2021. u EU, prognoze Europske komisije

	2019.	2020.	2021.	Razlika 2020. prema 2019., u postotnim bodovima	Razlika 2021. prema 2019., u postotnim bodovima
Estonija	4,4	9,2	6,5	4,8	2,1
Španjolska	14,1	18,9	17,0	4,8	2,9
Poljska	3,3	7,5	5,3	4,2	2,0
Mađarska	3,4	7,0	6,1	3,6	2,7
Hrvatska	6,6	10,2	7,4	3,6	0,8
Litva	6,3	9,7	7,9	3,4	1,6
Portugal	6,5	9,7	7,4	3,2	0,9
Slovačka	5,8	8,8	7,1	3,0	1,3
Češka	2,0	5,0	4,2	3,0	2,2
Švedska	6,8	9,7	9,3	2,9	2,5
Bugarska	4,2	7,0	5,8	2,8	1,6
Rumunjska	3,9	6,5	5,4	2,6	1,5
Grčka	17,3	19,9	16,8	2,6	-0,5
Malta	3,4	5,9	4,4	2,5	1,0
Nizozemska	3,4	5,9	5,3	2,5	1,9
Slovenija	4,5	7,0	5,1	2,5	0,6

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2020, url

Situacija pandemije je predstavljala veliku neizvjesnost na tržištu rada i bilo je izazovno raditi bilo kakve ekonomske projekcije i prognoze. Epidemiološka situacija je utjecala na tadašnje prognoze stope nezaposlenosti. Vidljive su manje razlike u povećanju stope nezaposlenosti u razdoblju 2021. u odnosu na 2019. godinu, nego razliku 2020. godine prema 2019. godini.

5. ZAKLJUČAK

Tržište rada obuhvaća ponudu i potražnju za radnom snagom. Najveći problem u Republici Hrvatskoj je nedovoljno radne snage i smanjenje broja stanovnika.. Zbog napuštanja radnih mjesta, radi bolje plaće ili boljih uvjeta na radnim mjestima u drugim državama, u Hrvatskoj se smanjuje ponuda za poslom i povećava prosječnu starost radne snage.

Kako je došlo do pandemije u Hrvatskoj, smanjila se emigracija stanovništva, ali se povećalo otpuštanje radnika zbog zdravstvene sigurnosti, iako su neki radnici mogli raditi od kuće to nije bilo osigurano za sve. Zbog zatvaranje granica i ostalih mjera u Hrvatskoj došlo je do povećanja cijena dobara i usluga, nedostatak proizvoda na tržištu, smanjenja plaća radnika. Zbog pandemije i nedostatka proizvoda na tržištu ljudi su počeli masovno kupovati proizvode, stoga je većina ostala bez osnovnih proizvoda i došlo je do porasta tržišni cijena proizvoda. Kako se pandemija širila u Hrvatskoj i ostalim državama, došlo je do mortaliteta stanovništva i zbog toga je došlo do pada aktivnog stanovništva u Republici Hrvatskoj. U Hrvatskoj je bilo uvedeno obvezno cijepljenje i zbog toga su se većina ljudi cijepila kako bi se mogli vratiti na posao i nastaviti normalno živjeti. Zbog velikih gubitaka na tržištu i na tržištu rada Hrvatska Vlada je odlučila ukinuti sve mjere i zabrane. Iako se život vratio u normalu, pandemija bi se mogla vratit, Hrvatsko stanovništvo je naučilo živjeti s tim.

Pandemija je značajno utjecala na tržište rada, ali i na broj stanovnika u Republici Hrvatskoj koji se smanjio, kao i na smanjenje BDP-a. Zbog manjka radne snage neto plaće su se povećale i s tim bruto plaće, stopa aktivnosti za potražnjom posla se smanjila.

6. LITERATURA

1. Jeleč Raguž, M. (2020) *Osnove makroekonomije*, Požega, Veleučilište u Požegi
2. Obadić A., Tica J. (2016) *Gospodarstvo Hrvatske*, Zagreb, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu
3. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2023) Registrirana nezaposlenost: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> [pristup 17.9.2023.].
4. Hrvatska Narodna Banka (2023) Glavni makroekonomski indikatori: <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> [pristup 17.9.2023.].
5. TEB poslovno savjetovanje (2023) Pregled kretanja neto i bruto plaće u RH: <https://www.teb.hr/novosti/2021/pregled-kretanja-neto-i-bruto-placa-u-rh-u-posljednih-20-godina/> [pristup 17.9.2023.].
6. Državni zavod za statistiku (2023) Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29256> [pristup 17.9.2023.].
7. Hrvatska gospodarska komora (2020) Analiza kretanja na tržištu rada tijekom pandemije: <https://www.hgk.hr/documents/hgk-analiza-kretanja-na-trzistu-rada-tijekom-pandemije5ebe6e5c96a6a.pdf> [pristup 17.9.2023.].
8. Zakoni.hr (2023) Zakon o radu: <https://www.zakon.hr/z/307/Zakon-o-radu> [pristup 17.9.2023.].

Popis tablica:

Tablica 1. Nezaposlenost po županijama u RH u razdoblju 2019. – 2022. godine

Tablica 2. Makroekonomski indikatori u RH u razdoblju 2019. – 2022. godine

Tablica 3. Radno sposobno stanovništvo prema aktivnosti u RH u razdoblju 2019.- 2021. godine

Tablica 4. Struktura radno sposobnog stanovništva prema školskoj spremi u RH u razdoblju 2018. – 2021- godine

Tablica 5. Prosječna isplaćena mjesečna neto i bruto plaća (kn) u RH u razdoblju 2017. – 2020. godine

Popis grafikona:

Grafikon 1. Izlazak s evidencije nezaposlenih HZZ-a zbog sezonskog zapošljavanja u RH po mjesecima u 2020. Godini

Grafikon 2. Dnevne promjene broja nezaposlenih i broj ulaska u nezaposlenost zbog prekida radnog odnosa od 16. ožujka do 13. svibnja 2020. Godine u RH

Grafikon 3. Stopa nezaposlenosti u 2019. - 2021. godini u EU, prognoze Europske komisije

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Anamarija Čičković**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom **Utjecaj pandemije na tržište rada u Republici Hrvatskoj** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 18.09.2023.

Anamarija Čičković

A. Čičković